

Letxugak erein,
eta nekez haziko
dira orburuak;
aniztasuna eta
zaintza erein, eta
nekez hasiko dira
pandemiak

Letxugak erein, eta nekez haziko dira orburuak; aniztasuna eta zaintza erein, eta nekez hasiko dira pandemiak

Arantza Arrien Goitiandia.

Nekazaritzako ingeniaria, bihotzez eta ekinez emakume baserritarra.

COVID-19aren sorrera

Egungo gaitz berri askoren sorrerak harreman estua du basoak eta oihanak suntsitu eta monolaborantzaz ordezkatzearekin. Horren adibideak dira zoonosiak, animaliangandik gizakiengana igarotzen diren gaixotasunak. Nekazaritza industrialak espezieen arteko elkarreragina aldatu eta ekosistemak zatitu eta txikitu egin ditu.

Eta, azken hamarkadetan, sinestezinak diruditen nekazaritza-sistemak daude munduko biztanleriaren elikagaien jatorrian. Gure izenean egiten diren gauzen adibide bat emango dugu jarraian.

- Tomatea garaiz kanpo jan eta urte osoan eskuragarri izateko, enpresa almeriar-portugaldar batek, Arabako Espejo herrian, 18 hektarea lurrik gabeko negutegi-sistema hidroponikoz bete eta, bide batez, esango du Barrongo urtegia beharrezkoa dela. Hori guztia kontsumitzaileen mesedetan, *Kilometro Zero* joeraren alde.
- Bost enpresaren esku dago Europako elikagaien manipulazioaren eta txikizkako merkataritzaren %56.

- Bost enpresaren esku dago Europako hazien merkatuaren %95.
- Europako nekazal lurra oso pertsona gutxiren eskutan daude.
- Espainiar Estatuak 80.000 tona patata inportatzen ditu Erresuma Batutik, eta 20.000 tona patata esportatzen ditu Erresuma Batura.
- Kontsumitzen ditugun lekale eta fruituek, batez beste, 5.034 km egiten dituzte gure platerera iritsi arte. Abereen bazkarako pentsuek, batez beste, 7.901 km egiten dituzte ukuiluetako asketara iritsi arte. Gero eta urrunagotik datoz garbantzua, garia, meloiak eta abar.
- Ekoizten diren elikagaien herena kontsumitu aurretik galtzen da; jana hondakin bihurtzen da.

Sistema neoliberal, heteropatriarkal eta globalizatuek dute krisi klimatikoaren arduraren zati handi bat; horiek dira baserritarrok hainbestetan salatu ditugun prezio-soldata txikien arduradunak, nekazarien lan-baldintza eskasen arduradunak, baserritar txikiak hein handi batean desagertzearen errudunak, edota emakume nekazariak jasaten dugun eredu baztertzailaren iturri.

Datuak izugarriak dira: Argentina, Bolivia, Brasil, Paraguai eta Uruguaioko nekazal lurren %60 esportaziora bideratutako sojaren monolaborantzarako erabiltzen dira. Soja ekoizpen horren %77 abereen elikadurara bideratzen da, eta gainontzekoa pertsonen kontsumora: soja esnea edo tofua egiteko, eta «bioerregaiak» sortzeko.

Berdin gertatzen da Afrikako parajeetan dauden palmondo landaketekin; mundu osoko jaki prozesatu askoren osagaia eta biodieselaren lehengai den palmondo-olioa ateratzeko baliatzen dira. Bestalde, abereak ere (txerriak, oilaskoak eta behiak, batik bat) antzeko ereduan oinarrituta hazten dira Katalunian, Nafarroan zein Estatu Batuetan.

Neurriak hain dira gehiegizkoak, non basoko fauna murriztu eta eremu txikietan konfinatuta gelditzen baita. Dentsitate horren eraginez, birusen eta mikrobioen karga errazago ugaltzen eta eraldatzen da, eta, horrela, aukera gehiago dute pertsonengana iristeko. Baditugu aurrekariak: Ebola saguzarretik pertsonengana pasa zen palmondoz inguratutako Afrikako herri batean, A gripea ere hor dago, eta orain COVID-19a.

Baina, zein da, bada, gaitzaren iturburua? Denon artean mantentzen eta elikatzen dugun sistema kapitalista heteropatriarkalaren diruzalekeria edo ezin-asea, gero eta gutxiagoren esku jartzen baititu lurak, mineralak, itsas baliabideak, ura... eta tokiko giza-taldeak bortizki migratzera edo obedientziara kondenatzen baititu.

Gure lehentasun partikular eta kolektiboen zerrendan aldaketak eragin behar ditugu. Politikari ausartak behar ditugu, lehentasun politiko gisa ezar daitezten horrelako politikek sortzen dituzten pandemiak saihestea eta larrialdi egoeretan inposaketatik haragoko erantzunak artikulatzea.

Ideak, gogoetak eta ebidentzian pandemia garaian

Krisi garaian argia, ura, etxea edota telefonoa ordaintzeko larri dabiltzanek non murrizten dute gastua? Elikaduran.

Elikaduran mozten da, eta zabor-jana da nagusi 1000 euroko soldata duten langileen erosketetan, elikagai bankuetan, diru publikoz kudeatutako jantokietan... Gaizki jateak, horri lotutako gaixotasunek eta botiken kontsumoak sostengatzen dute sistema.

Bitxia badirudi ere, sistema krisian sartzean, ez gaitu inora eramango sistema bera sostengatzen duten erantzunak behin eta berriro emateak. Izan ere, gaizki jateak eragin zuzena du osasunean, eskola arrakastan eta aukera berdintasunean. Hori ikusita, esan dezakegu sistemaren indarkeria dela baliabide ekonomiko gutxien dituzten pertsonak gaizki elikatzea derrigortzea.

Horiek horrela, sistema agroekologikoak baliatuz lan egiten dugun baserritarren zeregin nagusia da inguruko jendearentzako elikagai osasungarriak ekoiztea. Eta, hartara, erronka nagusia da politiketan eragitea, bateragarriak izan daitezten agroekologian diharduten baserritarrek irabazi duinak izatea eta jendarte era osasuntsuan elikatzea, nahiz eta bi gauza horiek bateraezinak diruditen.

Hala, gizarte-zerbitzu publikoetara bideratzen diren elikagaiak ekoizle agroekologikoei erosteak baserritar txiki asko duintasunez mantentzea berma lezake, baita erreleboa erraztu eta emakume baserritarren lana duindu ere. Izan ere, Europan emakume bat buru duten ustiatzekiek, batez beste, 1, 2 hektareako tamaina dute, eredu

agroekologikoan lan egiten dute eta Europako nekazaritza arloko diru-laguntzen %18 jasotzen dute.

Pandemiak gure herri txikietan eragin dituen aldaketek

Harridura eta kezka ikusi dugunez, azken hamarkadetan hainbeste zabaldu den «landafobia» eta naturarenganako mespretxua nekazal *boom* bihurtu da pandemiaren eraginez. Modan dago iragarkietan nekazaritza aipatzea eta landa inguruetakojendea goraiatzea; supermerkatu kate handietan beren lekua hartu dute zigilu ekologikodun produktuek; baserritar txikiei laguntzearen aldeko propaganda egiten da edonon... Merkatu berri bat ikusten ote dute horretan? Zer plan diseinatu ote dute gobernuek landa-eremuak suspertzeko?

Landa-eremuak suspertzea ezin da izan edozein proiektu aurrera eramateko aitzakia; ezin da izan, besteak beste, makro-ustategi industrialak aurrera eramateko aitzakia.

Etxea erosteko adina diru duen jende askok herri txikiei bota die begia, herriaren jasangarritasunean parte hartzeko inolako asmorik gabe. Horrela, areagotu egiten da etxebizitzekiko eta lurrarekiko espekulazioa, eta murriztu egiten dira lurra lantzetik bizi nahi duten pertsonen jarduerari ekiteko behar dituzten baliabideak eskuratzeko aukerak.

Esandako guztia gorabehera, poztu egin gaitu elikagai-ekoizleen lana balioesteak, jakina. Baina, era berean, kezkatu egiten gaitu ikusteak hasia dela landa inguruetakoinbasio neoliberalaren bidea; izan ere, eremu horietan bizi diren eta inguruak mantentzen dituzten pertsonen esku egon beharko luke lurrei buruzko erabakiak hartzeko eskumena.

Bestalde, begi-bistan gelditu da zein garrantzitsua den herrietan zerbitzuak egotea, herri txiki askotan 15 km egin eta bi herri igaro behar baitira ogia, esnea edo komuneko papera erosteko. Begi-bistan gelditu da, halaber, denda txiki ugari desagertu egin direla eta, haien ordez, saltoki handiak eraiki direla hainbat kilometrotara. Laburbilduz, begi-bistan gelditu dira gure menpekotasunak eta premiak.

Teknologien alternatibak zer pentsatua ematen digu

Pandemiak berretsi egin du teknologiak ez direla neutroak. Izan ere, teknologiak traktore indartsu eta adimentsuen bidez iritsi dira nekazaritzara, maskulinitateari lotuta.

Teknologiak kontsumoa, esfortzua eta inpaktuak gutxitzeko balio behar du, jakina. Hori horrela, teknologia erabili behar dugu, bai, baina ez du zertan uneoro presente egon; hau da, teknologia erabili nahi dugu, baldin eta bizitza duintzeko, kontziliatzeko edota parte-hartze sozial eta politikoa bermatzeko balio badu.

Baratzak hemen eta hor, edonork

Baratza-ekosistemaren parte garenon aspaldiko aldarria da pertsona orok duela bere elikagaiak ekoizteko eskubidea.

Hortaz, poz handia ematen dit hainbeste jende baratzak jartzen ikusteak, oilandak erosten, lurretik ikasteko gogoz, eskuak lurrez margotzen, nekazal hizkuntza berreskuratzen, naturaren erritmoa ulertzeko ahaleginean eta debeku absurdoen gainetik... Hau eromena landare edo oilanda ekoizle-saltzaileena!

Elikadurarekin dugun harremana aldatu du pandemia honek. Zenbateraino? Noiz arte?

Eta ezarri zen konfinamendua/etxeratze agindua, inprobisazioa. Baina elikagaiek ez dute inprobisatzen, beren erritmoa dute.

Hala, birusak hainbat galdera planteatu dizkigu: nork ematen dizu jaten? Eta nork nahi duzu bihar eta etzi jaten ematea?

Baserritarren etxalde inguruko lan-bizitza ez du aldatu COVID-19ak, ez du izotza atzeratu, kazkabarra berdin erori da Errioxa aldeko mahastietan, belarra ederki hasi da larreetan, bero galantak jo ditu lekak eta tomateak, berdin erein, landatu, jorratu, zaindu, jetzi dute nekazariak, berdin belarra moztu, fardo eta bolak egin... Merkaturatzean, ordea, bestelakoa izan da kontua, onerako eta txarrerako.

Eta ezarri zen konfinamendua/etxeratze agindua; bide berriak asmatu zituzten ostalaritzari, jatetxe eta jantokiei saltzetik bizi ziren baserriek, baita galerak jasan

ere. Eta denda txikietan, kooperatibetan, kontsumo taldeetan, ekonomatoetan zorioneko kontsumo igoera egon da.

Baserritarren merkatuak dekretuz itxi zituzten... Eta BBKri eta administrazioari lotutako entitateetatik deiak jaso zituzten, «soberakinak (merkatuetan saltzen uzten ez dituzten horiek) supermerkatuetara (Eroskira) bideratzeko» eskatuz. Ilarak egin ziren supermerkatu handietan, kontrolak pasatu, azalpenak eman, eta tokia aldatu behar izan zen kontsumo taldeen banaketa-puntuetan... Online zein Whatsapp bidezko salmentak asmatu, konpartitu, antolatu ziren, eta elkartasun-sareek merkatuak irekitzea lortu zuten.

Elkarri lagundu genion. Hurbildu ziren kontsumitzaile berriei ongi etorria egin genien, eta falta zitzaienei arreta eskaini...

Bitartean, Madrilgo erkidegoak Telepizzako menuak banatzen zizkien bekadun ikasleei, eta Huelvan eta Almerian 400 jornalari lanean, ohikoak dituzten prekarietate baldintzak gogortuta: ez musuko, ez eskularru; txaboletan pilatuta, eta ur edangarririk gabe; kasu askotan kontraturik gabe, eta mugitzean isuna jasotzeko arriskupean... Lehen ere lanera nahikoa pilatuta joaten ez baziren, egoera horretan nola egin asmatu ezinik.

Eta, bitartean, AHT nekazal lurak suntsitzen Atxondon. Apirilaren 17an baserritarren borroken eguna, «Etxean geratu, isilik ez» lelopean.

Eta ezarri zen konfinamendua/etxeratze agindua. Sukaldeko denbora berreskuratzea, sukaldeko lana konpartitzea, egunero erosketa poltsak betetzen dituzten elikagai ultraprozesatu industrializatuak ordezkatzeta... Eta orain zer?

Eta ezarri zen konfinamendua/etxeratze agindua. Baserritarrek sentitu egin dute jendartearen estimua, sentitu dute gauzak aldatu ahal direla.

Lehengoa jarraitzen du, ordea, administrazioaren immobilismoak, gauza bat esan eta bestea egiteko ohiturak.

Bioaniztasuna eta eskala txikia oinarri dituen nekazaritza posible egiten denean, agerian geratzen gara emakumeak, bakarka zein taldeka. Planeta bizi batean, bizitza guztiak dira garrantzitsuak, beren aniztasunean.